

آیین نامه دوره دکتری (PH.D)

مقدمه

رشد پر شتاب علم و فناوری و تحولات عظیم اجتماعی، اقتصادی به خصوص اهداف برنامه های توسعه و سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران، شرایطی را برای دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی پدید آورده است که وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای ایجاد تحول راهبردی در علم و فناوری و توجه بیشتر به پژوهش، تربیت نیروهای متعهد، متخصص و ماهر را از طریق تنوع در شیوه پذیرش دانشجو در دوره دکتری، در صدر اولویت های کاری خود قرار داده است.

برای نیل به اهداف پیش روی، آخرین آیین نامه آموزشی دوره دکتری، که از سال ۱۳۸۴ بدین استناد می شد، مورد تجدید نظر قرار گرفته است و در نهایت پس از جمع آوری نظریه های کارشناسی از دانشگاهها و مراکز آموزش عالی و بررسی در جلسات مختلف کارگروهی آموزشی، آیین نامه جدید دوره دکتری به دو شیوه «آموزشی-پژوهشی» و «پژوهشی» تدوین شد.

ماده ۱. برای رعایت اختصار، واژه های زیر در این آیین نامه به کار می رود:

وزارت: منظور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

دوره دکتری: منظور، دوره دکتری (PH.D) است.

موسسه: منظور، هر یک از دانشگاهها و مؤسسه های آموزش عالی و پژوهشی کشور است که مطابق مقررات وزارت، مجازند دوره دکتری را برگزار کنند.

گروه: منظور کوچکترین واحد سازمانی آموزشی یا پژوهشی موسسه است.

آیین نامه: منظور، آیین نامه دوره دکتری است.

ماده ۲: دوره دکتری، بالاترین دوره تحصیلی آموزش عالی است که به اعطای مدرک تحصیلی می انجامد و رسالت آن تربیت افرادی است که بانوآوری

در زمینه های مختلف علوم و فناوری در رفع نیازهای کشور و گسترش مرزهای دانش موثر باشند و به دو شیوه «آموزشی-پژوهشی» و «پژوهشی»

اجرا می شود.

ماده ۳. ضوابط ورود داوطلبان به دوره دکتری به شرح است:

الف) داشتن شرایط عمومی ورود به آموزش عالی:

ب) داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد یا دکتری حرفه ای که حسب مورد به تایید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری یا وزارت بهداشت، درمان

و آموزش پزشکی رسیده باشد.

ج) احراز صلاحیت علمی برای ورود به رشته مورد نظر:

د) احراز توانایی در زبان خارجی.

تبصره ۱: نحوه احراز صلاحیت علمی و توانایی داوطلبان در زبان خارجی براساس دستور العملی است که به تصویب شورای موسسه رسیده باشد با این حال نحوه احراز توانایی در زبان خارجی نباید به گونه ای باشد تا مانع دانش آموختگی دانشجویان دارا ی استعداد درخشان که در یک زبان خارجی قوی نیستند ، بشود.

تبصره ۲: شورای هدایت درخشان وزارت ، می تواند برای پذیرش داوطلبان مشمول تعریف «استعداد درخشان» در دوره دکتری ، ضوابط ویژه ای را تصویب کند.

تبصره ۳: داوطلب پس از دریافت پذیرش از موسسه و نامنویسی در دوره دکتری ، دانشجوی دوره دکتری نامیده می شود.

ماده ۴: مسئولیت راهنمایی دانشجو از نخستین نیمسال تحصیلی بر عهده «استاد راهنما» است که به درخواست دانشجو از میان اعضای هیئت علمی با مرتبه استادیاری و بالاتر و با موافقت عضو هیئت علمی و تایید گروه ذی ربط تعیین می شود.

تبصره ۱: در صورت نیاز به پیشنهاد استاد راهنما و تایید گروه ، مسئولیت راهنمایی رساله دانشجو را پیش از یک استاد راهنما ، به طور مشترک عهده دار می شوند.

تبصره ۲: در صورت نیاز ، به تشخیص استاد راهنما یا اساتید راهنما یک یا چند تن از اعضای هیئت علمی یا سایر متخصصان با مدرک دکتری به عنوان «استاد مشاور» یا اساتید مشاور رساله دانشجو تعیین می شوند.

تبصره ۳: در شرایط خاص و به تشخیص شورای تحصیلات تکمیلی موسسه ، استاد راهنما و مشاور می توانند از متخصصان با مدرک دکتری ، از خارج از موسسه نیز انتخاب شوند.

ماده ۵: مجموع واحدهای دوره دکتری ۳۶ واحد است که با شیوه آموزش ۱۲ تا ۱۸ واحد آن واحدهای درسی و ۱۸ تا ۲۴ واحد آن مربوط به رساله است. و با شیوه پژوهش ۲ تا ۸ واحد آن واحدهای درسی و ۲۸ تا ۳۳ واحد آن مربوط به رساله است که در برنامه درسی مصوب هر رشته تعیین می شود.

تبصره ۱: تعیین حداقل وحد اکثر واحدهای درسی در شیوه پژوهشی در هر زمانی از دوره تحصیلی با تشخیص و نظر استاد راهنما صورت می گیرد.

تبصره ۲: واحدهای درسی به منظور تسلط بر مفاهیم نوین هر رشته و تقویت توان علمی دانشجو برای اجرای فعالیت های پژوهشی دوره ، با نظر استاد راهنما و براساس برنامه درسی مصوب هر رشته انتخاب می شود.

تبصره ۳: حد اقل نمره قبولی در هر درس ، ۱۴ از ۲۰ و میانگین قابل قبول نمره های دانشجو در همه درسها ۱۶ از ۲۰ است . این میانگین براساس نمره های درس های گذرانده شده محاسبه می شود و در صورتی که مقدار آن کمتر از ۱۶ باشد دانشجو مجاز است با نظر استاد راهنما حداکثر در یک نیمسال درسهایی را علاوه بر سقف واحدهای درسی برای جبران میانگین کل بگذراند.

تبصره ۴: در شرایط خاص و در صورت نیاز ، به تشخیص و پیشنهاد استاد راهنما یا اساتید راهنما تایید گروه ذی ربط ، دانشجو موظف است تعدادی از دروس را حداکثر تا ۶ واحد از دروس را به عنوان «درس های جبرانی» بگذراند و نمره آنها در تعیین میانگین کل محاسبه نمی شود.

ماده ۶. موضوع رساله : دانشجو در شیوه «آموزشی – پژوهشی» تانیمسال دوم و در شیوه پژوهشی ، همزمان با پذیرش و از همان نیمسال ، موظف است. موضوع رساله خود را با هماهنگی استاد راهنما تعیین و فعالیت پژوهشی خود را آغاز کند.

ماده ۷. ارزیابی جامع : احراز قابلیت های آموزشی و پژوهشی دانشجو برای آغاز فعالیتهای پژوهشی است. در این مرحله دانشجو باید با نظر شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده و یا پژوهشکده در یک آزمون که شامل دو یا سه درس اصلی به انتخاب استاد راهنما و تصویب گروه آموزشی باشد ، شرکت کند. این آزمون باید به گونه ای باشد تا توانمندی ، تحلیل و استنباط دانشجو از نظر اساتید راهنما و مشاور و ۳ نفر اعضای هیات علمی برای آغاز فعالیت پژوهشی سنجیده شود.

تبصره . میانگین نمرات دانشجو در ارزیابی جامع نباید کمتر از ۱۶ باشد دانشجویی که میانگین ارزیابی جامع وی کمتر از ۱۶ باشد تنها یک بار دیگر می تواند در ارزیابی جامع شرکت کند.

ماده ۸. دانشجو پس از تدوین رساله و تایید استاد راهنما یا اساتید راهنما و به شرط کفایت دستاوردهای علمی رساله (چاپ حداقل در مقاله برای دانشجویان در شیوه آموزشی در مجلات علمی – پژوهشی معتبر و دارای نمایه معتبر بین المللی) ، موظف است در خصوص هیئت داوران از رساله خود دفاع کند:

تبصره ۱. در شرایط خاص و با تایید هیئت داوران و شورای تحصیلات تکمیلی موسسه (تولید دانش فنی ، ثبت اختراع تایید شده توسط سازمان پژوهش های علمی و صنعتی ایران و آثار بدیع هنری) می تواند جایگزین چاپ مقاله در شیوه آموزشی شود.

تبصره ۲: در شیوه پژوهشی دانشجو باید به انجام یک طرح کاربردی بپردازد که دستاورد آن رافع یکی از نیازهای دستگاه های اجرایی بوده و پس از تایید آن دستگاه قابل دفاع می باشد. دستاوردها شامل: (ساخت یک نمونه «پروتوتایپ» از یک وسیله یا دستگاه که نمونه داخلی نداشته باشد باتایید وزارت صنایع یا سازمان های وابسته به آن وزارتخانه، تولید و ارائه روش کشت، داشت و برداشت یک رقم زراعی بهینه یا محصول یا گیاه با ویژگیهای ژنتیکی مطلوب با تایید وزارت جهاد کشاورزی، ارائه یک دانش فنی مورد تقاضای مشتری، ثبت یک اختراع خارجی (پتنت) باتایید سازمان پژوهش های علمی و صنعتی ایران، ارائه یک روش جدید درمانی یا پیشگیری یا تشخیص با تایید دستگاهها و مراجع ذی صلاح داخلی، طراحی و اجرای یک شیوه جدید معماری – هنری باتایید فرهنگستان هنر:

تبصره ۳: وظایف هیئت داوران، چگونگی دفاع از رساله و احراز کفایت دستاوردهای علمی رساله، تابع دستورالعملی است که به تصویب شورای موسسه رسیده باشد.

تبصره ۴: هیئت داوران عبارتند از: استاد یا اساتید راهنما، استاد یا اساتید مشاور، ۳ نفر عضو هیئت علمی در رشته مربوط بادرجه حداقل استادیاری به انتخاب شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده یا شورای آموزشی و یا پژوهشی پژوهشکده که باید یک نفر از آنها حداقل دانشیار و از موسسه های خارج از دانشگاه باشد.

تبصره ۵: در شیوه پژوهشی علاوه بر ترکیب هیئت داوران در تبصره ۴ حضور نماینده دستگاه اجرایی سفارش دهنده پروژه الزامی است.

ماده ۹: ارزیابی براساس کیفیت علمی پژوهش انجام شده، میزان نوآوری، چگونگی دفاع از یافته های پژوهشی و نحوه نگارش رساله براساس ماده ۸ و تبصره ۱ برای شیوه «آموزشی – پژوهشی» و تبصره ۲ همان ماده برای شیوه «پژوهشی» انجام می شود و نتیجه آن به یکی از دو صورت زیر تعیین می شود.

الف) قبول (بادرجه عالی، بسیار خوب، خوب):

ب) غیر قابل قبول:

تبصره: چنانچه رساله دانشجو «غیر قابل قبول» ارزیابی شود، بنا به تشخیص هیئت داوران، دانشجو مجاز است طی حداکثر شش ماه، به شرط اینکه از حد اکثر مدت مجاز تحصیل بیشتر نشود، اصلاحات لازم را در رساله به عمل آورد و صرفا برای یک بار دیگر از آن دفاع کند.

ماده ۱۰: دانشجو پس از گذراندن واحدهای درسی و کسب درجه «قبول» از رساله خود، دانش آموخته دوره دکتری شناخته می شود و به دریافت درجه دکتری نائل می شود.

تبصره: مدرک دکتری در هر دو شیوه / ارزش یکسانی دارد و دانش آموختگان در هر یک از شیوه های فوق از مزایای استخدامی مترتب بر آن بهره مند خواهند شد.

ماده ۱۱: دانش آموختگان دوره دکتری در شیوه پژوهشی می توانند به عنوان استادیار پژوهشی در پژوهشگاهها و پژوهشکده های وابسته به وزارت علوم / تحقیقات و فناوری یا موسسه های تحقیقاتی مستقل وزارتخانه ها و نیز پژوهشگاه ها و مراکز تحقیقاتی خصوصی و نیز در مراکز تحقیقاتی و گروههای پژوهشی و پژوهشکده های وابسته به دانشگاهها جذب شوند.

ماده ۱۲: مدت مجاز تحصیل در هر دو شیوه دوره دکتری / حداقل سه و نیم سال و حداکثر ۴.۵ سال است. و در صورت ضرورت به پیشنهاد استاد راهنما و تایید گروه ذی ربط حداکثر تا یک نیمسال تحصیلی به این مدت افزوده خواهد شد.

تبصره: در صورتیکه دانشجوی بنا به عللی خارج از اختیار خود و یا بروز مشکلات غیر قابل پیش بینی / در مدت مجاز موفق به اتمام تحصیل نشود / به پیشنهاد استاد راهنمای دانشجو / کمیون بررسی موارد خاص موسسه با حضور استاد راهنما / وضعیت دانشجو را بررسی و متناسب با کمیت و کیفیت فعالیتهای علمی دانشجو / در مورد مدت و نحوه ادامه تحصیل یا اخراج او تصمیم گیری قطعی خواهد کرد.

ماده ۱۳: در موارد زیر دانشجو از ادامه تحصیل در دوره دکتری محروم می شود.

الف) میانگین کل نمره های درسهایی که دانشجو گذرانده است (بارعایت تبصره ۳ ماده ۵) کمتر از ۱۶ شود.

ب) صلاحیت علمی دانشجو برای استمرار فعالیت پژوهشی پس از دوبار ارزیابی (بارعایت تبصره ماده ۷) احراز نشود.

ج) رساله دانشجو (بارعایت تبصره ماده ۹) / «غیر قابل قبول» ارزیابی شود.

د) مدت مجاز تحصیل دانشجو (بارعایت تبصره ماده ۱۲) به پایان برسد.

تبصره: در صورت محروم شدن یا انصراف دانشجو از ادامه تحصیل در دوره دکتری / موسسه مجاز است بارعایت ضوابط و مقررات مربوط / صرفاً گواهینامه ای را بر اساس کارنامه تحصیلی دانشجو صادر کند و در اختیار وی قرار دهد.

ماده ۱۴: آیین نامه در برگیرنده اصول کلی و ضوابط اصلی دوره دکتری است و موسسه موظف است دستورالعمل های اجرایی آن را تدوین و پس از تصویب در شورای موسسه اجرا کند.

تبصره: تفسیر مواد این آیین نامه بر عهده معاون آموزشی وزارت است و در صورت بروز ابهام در مفاد آن / نظر معاونت مذکور مورد استناد خواهد بود.

ماده ۱۵: وزارت و موسسه به تناسب وظایف خود دستورالعمل های نظارت بر اجرای دوره دکتری را تنظیم و بر نحوه اجرای این آیین نامه و دستورالعملهای اجرایی آن نظارت می کنند.

ماده ۱۶. اجرای هر یک از شیوه ها ، صرفا با مجوز شورای گسترش آموزش عالی مجاز است. شیوه پژوهشی ، خاص پژوهشگاه ها ، موسسه های پژوهشی مستقل و وابسته به وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری است که باید برای پژوهشهای دکتری طرح های برون موسسه ای داشته باشند و در صورتی که دانشگاهها متقاضی باشند ، باید برای اجرای این شیوه ، کلیه هزینه های دوره را از درآمدهای اختصاصی مرتبط با صنعت تامین کنند.

ماده ۱۷. این آیین نامه مشتمل بر یک مقدمه ، ۱۷ ماده و ۲۱ تبصره در جلسه ۷۲۱ مورخ ۱۳۸۸/۳/۳۰ شورای برنامه ریزی آموزش عالی به تصویب وزیر علوم ، تحقیقات و فناوری رسید و برای دانشجویانی که از سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ و پس از آن در دوره دکتری پذیرفته می شوند ، به مدت ۵ سال لازم الاجراست و از تاریخ اجرای کلیه بخشنامه ها و آیین نامه های مغایر با این آیین نامه لغو می شود.

محمد مهدی زاهدی

وزی علوم تحقیقات و فناوری